

EEN MARIENE STRATEGIE

VOOR DE NOORDZEE

VOORWOORD

Onze Noordzee is van levensbelang voor mens en natuur. Ze produceert zuurstof, draagt bij aan de regulering van het klimaat en vormt een belangrijke leefomgeving voor een rijke verzameling aan dieren en planten. Hierdoor is ze zowel economisch als maatschappelijk van groot belang. Maar ook al lijken deze ecosysteemdiensten voor ons vanzelfsprekend, de Noordzee staat ernstig onder druk door het grote gamma van intense menselijke activiteiten: drukke internationale zeeroutes, havenactiviteiten, windmolenparken, visserij, toerisme, zand- en grindwinning, aquacultuur, baggeren en storting van baggerspecie, militaire activiteiten, pleziervaart, enz.

Het menselijk gebruik bedreigt de Noordzee op diverse manieren: verlies en aantasting van de biodiversiteit, veranderingen in de ecologische structuur door bijvoorbeeld overbevissing, verlies en vernietiging van belangrijk habitat, vervuiling, eutrofiëring en klimaatverandering. Nochtans bewijzen eerdere EU initiatieven uit het verleden dat het tij ook gekeerd kan worden: zo zijn de zogenaamde 'vuilvrachten' naar zee drastisch verminderd. Daarnaast is er duidelijk nog nood om de kwaliteit te blijven opvolgen en de kaderrichtlijn Mariene Strategie reikt voor het eerst een instrument aan dat naar de kwaliteit van het mariene milieu in zijn geheel kijkt.

Met deze brochure willen we u een inleiding geven tot de Kaderrichtlijn Mariene Strategie die in 2008 werd goedgekeurd. Deze richtlijn verplicht elke Europese lidstaat om een mariene strategie die gericht is op bescherming, behoud en herstel van het marien milieu vast te stellen.. Dit biedt een kader om de impact van onze economische activiteiten op het mariene milieu in kaart te brengen en hiervoor een duurzaam beheer en gebruik uit te stippelen. Door middel van een adequate uitvoering van deze kaderrichtlijn, en met het opstellen van aangepaste monitoring- en maatregelenprogramma's streven we ernaar om tegen 2020 een gezonde ecologische milieutoestand te behalen in de Noordzee.

Daarom heeft onze Noordzee nood aan een mariene strategie.

Johan Vande Lanotte
Minister van de Noordzee

INHOUD

1. WAAROM EEN 'MARIENE STRATEGIE' ?	5	
2. DE KERNELEMENTEN VAN DE RICHTLIJN	7	
	8	Kenmerken
	9	Belastende en beïnvloedende factoren
3. HET BELGISCHE DEEL VAN DE NOORDZEE	15	Specifieke kenmerken
	16	Fysieke omgeving
	17	Activiteiten op zee
4. IMPLEMENTATIE	19	Kalender en procedures
5. SAMENHANG MET ANDERE RICHTLIJNEN EN VERDRAGEN	23	
6. OPENBARE RAADPLEGING	25	
7. CONCLUSIE	27	Een visie voor de toekomst van de mariene gebieden
8. VOOR MEER INFORMATIE	29	
9. FOTOBIBLIOTHEEK	30	

1

WAAROM EEN ‘MARIENE STRATEGIE’ ?

In 1866 schreef **Pierre-Joseph Van Beneden**, de Belgische pionier van de mariene biologie:

*“De mens is niet in staat om de rijkdom van die uitgestrekte zee die we de Noordzee noemen in gevaar te brengen, en enkele scholen vraatzuchtige vissen zouden in enkele uren tijd meer schade kunnen aanrichten dan alle vissersvloten in enkele weken”.*¹

De geschiedenis heeft hem ongelijk gegeven. De aantasting van het mariene milieu door menselijke activiteiten is sinds halverwege de 20ste eeuw in een stroomversnelling geraakt. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn overbevissing, vernieling van habitats, organische aanrijking en chronische vervuiling. In de kustmilieus, waar de bevolkingsdruk alsmear blijft toenemen, is de blootstelling het grootst, maar vandaag de dag strekken de verstoringen zich uit tot aan de polen en tot in de diepste diepten. Daarnaast dreigt ook de klimaatverandering de natuurlijke evenwichten te verstoren en de gevolgen hiervan kunnen momenteel nog niet goed ingeschat worden.

¹ Du Bus, A., Van Beneden, P.-J. (1866). Question de la réglementation: rapport de M. Van Beneden, in: Report of the Commission charged with the investigation on the situation of the marine fisheries in Belgium (1866). pp. XXXIII-XLII

² Een ecosysteem is een geheel van levende wezens en hun omgeving. Alle elementen van een ecosysteem vormen samen een netwerk waarin energie en materie wordt uitgewisseld, dat we kunnen omschrijven als een geheel van functies. Het betreft fysieke of biologische processen die de ecosystemen in stand houden en hen in staat stellen om te evolueren

Sinds de conferentie van Rio in 1992 groeide het besef dat onze planeet en haar rijkdommen niet onuitputtelijk zijn. Er wordt steeds vaker verwezen naar de milieudiensten die de bio-

diversiteit en de mariene ecosystemen² ons leveren, namelijk alle producten en voordelen die ze ons bieden zonder dat we zelf inspanningen moeten leveren. Voorbeelden hiervan zijn de afbraakprocessen, die dood organisch materiaal mineraliseren en bruikbaar maken voor planten, en de fotosynthese, die planten in staat stelt om levend materiaal aan te maken, dat als basis dient voor tal van voedselpirames. Die processen liggen aan de basis van de milieudiensten, zoals de beschikbaarheid van vis voor onze voeding, of de natuurlijke bescherming van de kustzone door zandbanken die de impact van stormen temperen.

Intuïtief voelt iedereen aan dat de diversiteit van die functies en diensten zorgt voor de veerkracht of het vermogen van het systeem om zich te herstellen bij natuurrampen of klimaatverandering.

Een verarmd of verstoord milieu is kwetsbaarder omdat het bij tegenslagen over minder troeven beschikt. Om te overleven zijn we erg afhankelijk van de gezondheidstoestand van de ecosystemen die ons bevoorraden.

Het besef dat de natuurlijke evenwichten in het mariene milieu steeds meer verstoord worden en dat de beschikbare hulpbronnen eindig zijn, heeft geleid tot de invoering van een aantal specifieke milieuwetgevingen. In België zorgde de MMM-wet (wat staat voor 'Marien Milieu Marin') van 20 januari 1999 voor vernieuwing doordat de wet de introductie betekende van een ecosysteembenadering en van het voorzorgsbeginsel voor het beheer en de bescherming van de mariene natuurgebieden. In 2003 werd er een minister van de Noordzee aangesteld, die een beleidsplan voorstelde voor de Noordzee, die als de elfde provincie van het land wordt beschouwd. Sindsdien werden er vijf beschermde mariene gebieden gecreëerd met als doel bepaalde aspecten van de mariene biodiversiteit in stand te houden, op basis van de soorten die vermeld worden in de Europese Habitat- en Vogelrichtlijnen..

Recentier nog werd een volledig nieuwe Europese wet, de 'Kaderrichtlijn Mariene Strategie' (KRMS), voorgesteld en goedgekeurd door het Europees Parlement en de Commissie op 17 juni 2008 aangenomen door het koninklijk besluit van 23 juni 2010. De KRMS, die werd voorbereid sinds 2002, vormt een aanvulling op het Europese richtlijnen voor de instandhouding van het mariene milieu, met name de Habitat- en Vogelrichtlijnen, en de recentere Kaderrichtlijn Water, die van toepassing is op de binnen- en kustwateren die zich op minder dan één zeemijl van de kust bevinden. De Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu, is verantwoordelijk voor de concrete implementatie van deze ambitieuze richtlijn.

2

DE KERNELEMENTEN VAN DE RICHTLIJN

“Het mariene milieu is een kostbaar erfgoed dat moet worden beschermd, behouden en, waar mogelijk, hersteld, met als uiteindelijke doel handhaving van de biodiversiteit en schone, gezonde en productieve zeeën en oceanen met een rijke diversiteit en dynamiek. Om dit te bereiken zal deze richtlijn de integratie van milieuoverwegingen in alle relevante beleidsterreinen moeten bevorderen en de milieupijler vormen van het toekomstige maritieme beleid van de Europese Unie.”
(KRMS)

De richtlijn streeft expliciet naar een ‘goede milieutoestand’ voor alle zeeën die onder de rechtsbevoegdheid vallen van de lidstaten (tot 200 zeemijl van de kust) tegen 2020. Daartoe hanteert ze een holistische benadering die rekening houdt met alle dimensies van de mariene ecosystemen, op regionale basis. De « goede milieutoestand » wordt omschreven als de milieutoestand van de mariene wateren die leidt tot ecologisch verscheiden en dynamische oceanen en zeeën en waarbij het gebruik van het mariene milieu op een duurzame manier gebeurt en aldus het potentieel voor gebruik en activiteiten door de huidige en toekomstige generaties veilig stelt.

Hoewel de degradatie door overmatige antropogene druk momenteel duidelijk aangetoond is (denken we maar aan de plasticvervuiling of aan de vernieling van habitats door de boomkorvisserij), blijft het vastleggen van een ‘goede milieutoestand’ als

doelstelling een ambitieuze en complexe uitdaging. Enerzijds komt het erop aan te begrijpen hoe ecosystemen functioneren, door zich te baseren op wetenschappelijk onderzoek en de opvolging van de milieutoestand. Anderzijds moet er rekening mee worden gehouden dat de mens deel uitmaakt van deze ecosystemen en ze onvermijdelijk verandert. Het is dan ook de uitdaging een optimaal evenwicht te vinden tussen de exploitatie van de hulpbronnen en de snelheid waarmee deze bronnen zich vernieuwen.

De richtlijn reikt de lidstaten een reeks milieukeurmerken en antropogene drukken aan die objectief gemeten moeten worden. Dankzij die metingen kunnen er ‘kwaliteitsindicatoren’ voor het ecosysteem uitgewerkt worden. Die indicatoren zijn gebaseerd op een aantal parameters, zoals de diversiteit van de ongewervelde bodemdieren, de aanwezigheid van bijzondere soorten, of de gemiddelde grootte van de gevangen vissen. Voor elke parameter bepalen de lidstaten streefwaarden die door de Europese Commissie worden goedgekeurd. Aangezien ecologische processen zich niet houden aan administratieve grenzen, ziet de commissie toe op de samenhang van het geheel door middel van een gespecialiseerde werkgroep.

1 KENMERKEN

FYSISCHE EN CHEMISCHE KENMERKEN

- Reliëf van de zeebodem en bathymetrie;
- Jaarlijks en seizoengerelateerd temperatuurverloop en ijsbedekking, stroomsnelheid, opwelling, golfblootstelling, mengkarakteristieken, troebelheid, verblijftijd;
- Verdeling in ruimte en tijd van de saliniteit;
- Verdeling in ruimte en tijd van nutriënten (DIN, TN, DIP, TP, TOC) en zuurstof;
- pH, pCO₂-profielen of gelijkwaardige gegevens die gebruikt zijn om de verzuring van de zee te meten.

HABITATTYPES

- De meest voorkomende habitattypen(s) van de zeebodem en de waterkolom, met een beschrijving van hun karakteristieke fysische en chemische kenmerken, zoals diepte, temperatuurverloop, stromingen en andere waterbewegingen, saliniteit, structuur en samenstelling van de zeebodem;
- Inventarisatie en kartering van bijzondere habitattypes, met name die welke onderwerp zijn van, of zijn aangewezen krachtens communautaire wetgeving (Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn) of internationale verdragen omdat zij in wetenschappelijk opzicht of voor de biodiversiteit van bijzonder belang zijn;
- Habitats in gebieden die wegens hun karakteristieken, ligging of strategisch belang, specifieke aandacht verdienen. Het kan gaan om gebieden die blootstaan aan intense of specifieke belasting, dan wel om gebieden die een specifiek beschermingsregime vereisen.

BIOLOGISCHE KENMERKEN

- Een beschrijving van de levensgemeenschappen die met de meest voorkomende habitats van de zeebodem en de waterkolom zijn geassocieerd. Dit omvat informatie over fytoplankton- en zoöplanktongemeenschappen, met inbegrip van soorten en geografische spreiding en seizoenvariabiliteit;
- Informatie over angiospermen, macroalgen en ongewervelde benthische fauna, inclusief soortensamenstelling, biomassa, productiviteit en variabiliteit op jaar- en seizoenbasis;
- Informatie over de structuur van vispopulaties, met inbegrip van de dichtheid, verspreiding en leeftijds- en lengteverdeling daarvan;
- Een beschrijving van de populatiedynamiek en de natuurlijke en feitelijke verspreiding en de toestand van zeezoogdieren- en reptielensoorten die in de regio of subregio voorkomen;
- Een beschrijving van de populatiedynamiek en de natuurlijke en feitelijke verspreiding en de toestand van zeevogelsoorten die in de regio of subregio voorkomen;
- Een beschrijving van de populatiedynamiek en de natuurlijke en feitelijke verspreiding en de toestand van andere in de regio of subregio voorkomende soorten die onder communautaire wetgeving of internationale overeenkomsten vallen;
- Een inventaris van het voorkomen in de tijd, de dichtheid en de verspreiding van niet-inheemse soorten (exoten) of, indien relevant, de genetisch afwijkende vormen van inheemse soorten die in de regio of subregio worden aangetroffen.

ANDERE KENMERKEN

- Een beschrijving van de toestand qua chemische stoffen, met inbegrip van; zorgwekkende chemische stoffen, verontreiniging van sedimenten, 'hot spots', volksgezondheidsproblemen, verontreiniging van biota (in het bijzonder biota voor menselijke consumptie);
- Een beschrijving van andere kenmerken, typische of bijzondere eigenschappen van de regio of subregio.

2 BELASTENDE EN BEÏNVLOEDENDE FACTOREN

FYSIEKE Vernietiging

- Verstikking (b.v. door kunstmatige structuren, storten van baggerspecie);
- Afdichting (b.v. door permanente constructies).

FYSIEKE Beschadiging

- Veranderingen in slibafzetting (b.v. door lozingen, toegenomen afstroming, baggeren/storten van baggerspecie);
- Abrasie (b.v. invloed op de zeebodem van commerciële visserijactiviteiten, plezierboten, ankers);
- Selectieve onttrekking (b.v. door exploratie en exploitatie van levende en niet-levende rijkdommen op de zeebodem en de ondergrond).

ANDERE FYSIEKE Verstoringen

- Onderwatergeluid (b.v. door scheepvaart, akoestische instrumenten voor toepassingen onder water);
- Zwerfvuil op zee.

INTERFERENTIE MET Hydrologische processen

- Significante veranderingen in het temperatuurregime (b.v. lozingen van energiecentrales);
- Significante veranderingen in het saliniteitsregime (b.v. door constructies die de waterbeweging belemmeren, waterwinning).

Verontreiniging met Gevaarlijke stoffen

- Toevoer van niet synthetische stoffen (b.v. prioritaire stoffen in de zin van Richtlijn 2000/60/EG, die voor het mariene milieu relevant zijn, zoals pesticiden, aangroeiwerende middelen, geneesmiddelen, b.v. door verliezen uit diffuse bronnen, verontreiniging door schepen, atmosferische depositie) en biologisch actieve stoffen;
- Toevoer van van nature voorkomende stoffen en verbindingen (b.v. zware metalen, koolwaterstoffen, b.v. door verontreiniging door schepen, exploratie en exploitatie van olie, gas en mineralen, atmosferische depositie, door aanvoer via rivieren);
- Toevoer van radionucliden.

Stelselmatige en/of Opzettelijke lozing van stoffen

- Toevoer van andere stoffen in vaste, vloeibare of gasvorm, in mariene wateren, door de stelselmatige en/of opzettelijke lozing in het mariene milieu, zoals toegestaan overeenkomstig andere communautaire wetgeving en/of internationale verdragen.

Verrijking met organische stoffen en nutriënten

- Aanvoer van kunstmeststoffen en andere stikstof- en fosforrijke stoffen (b.v. afkomstig van punt- en diffuse bronnen, m.i.v. landbouw, aquacultuur, atmosferische depositie);
- Toevoer van organische stoffen (b.v. rioleringen, mariene aquacultuur, aanvoer via rivieren).

BIOLOGISCHE Verstoring

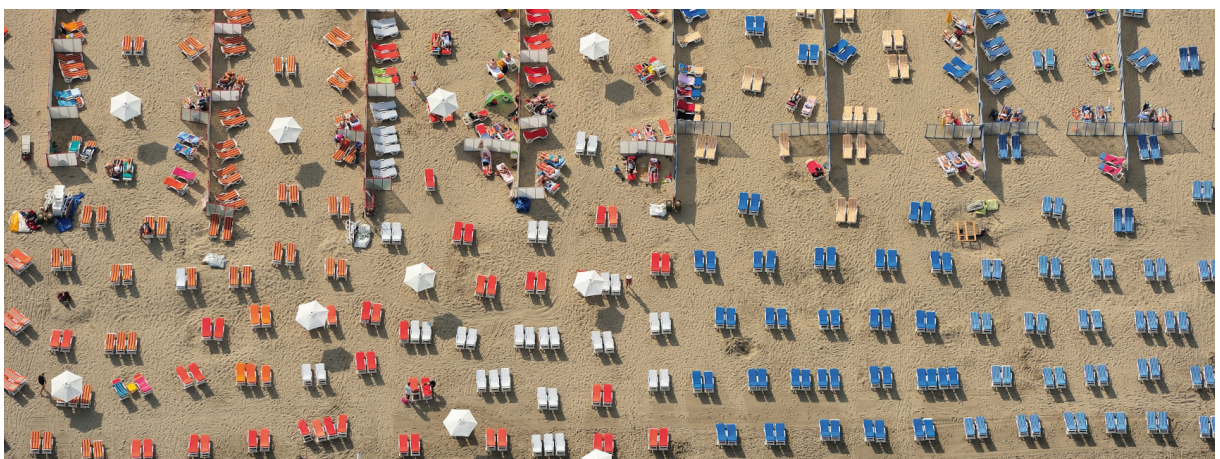
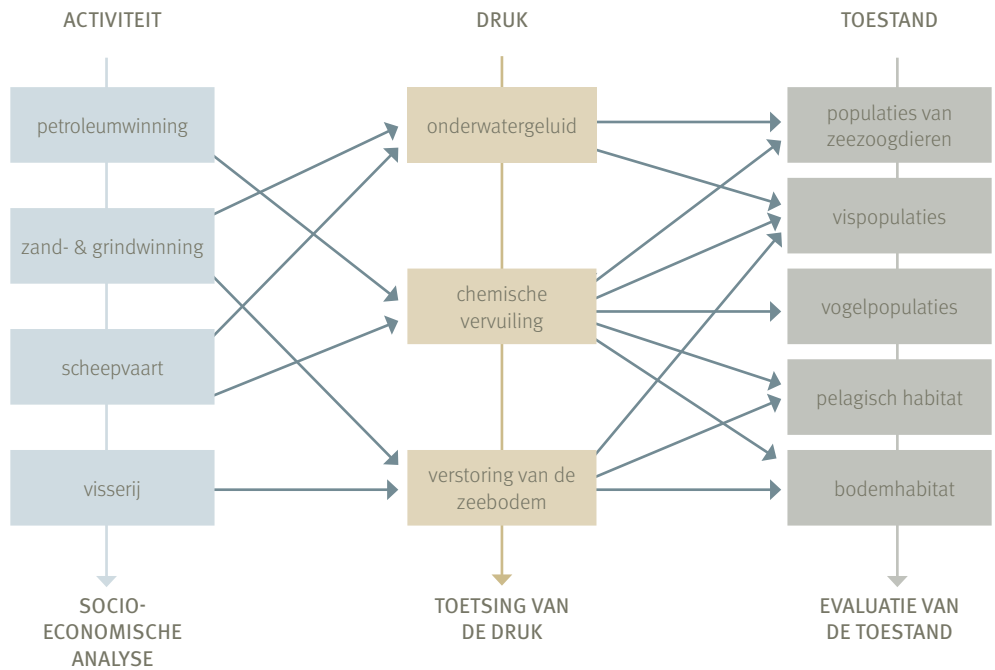
- Introductie van microbiële ziekteverwekkers;
- Introductie van niet-inheemse soorten en translocaties;
- Selectieve onttrekking van soorten, met inbegrip van incidentele bijvangst (b.v. commerciële en recreatieve visserij).

De mariene ecosystemen zijn complex, open en dynamisch. De verschillende invloeden die ze ondergaan ten gevolge van menselijke activiteiten op zee versterken elkaar of heffen elkaar op.

Wanneer bijvoorbeeld een visbestand overbevist wordt, oefent dit druk uit op het aantal geslachtsrijpe vissen die de soort in stand moeten houden. Door de vervuiling neemt de druk nog toe, terwijl een matige verrijking van het milieu die zou kunnen verminderen doordat er meer prooien beschikbaar zijn. Het volgende schema geeft een beeld van de complexiteit van die interacties.

Schema: verband tussen de aard van de menselijke activiteiten, de druk die er het gevolg van is en de milieucompartimenten waarop ze een impact hebben.

In de praktijk zorgt de complexiteit van het systeem ervoor dat we onze doelstellingen moeten compartimenteren. De richtlijn deelt het ecosysteem op in elf 'beschrijvende elementen' die onderling samenhangen. Voor elk van deze beschrijvende elementen werden specifieke doelstellingen voor een goede milieutoestand vastgelegd. Wanneer al deze doelstellingen worden gehaald, moet dat ervoor zorgen dat het hele ecosysteem optimaal functioneert.

DE ELF BESCHRIJVENDE ELEMENTEN ZIJN:

1

Biologische diversiteit : de biologische diversiteit wordt behouden. De kwaliteit en het voorkomen van habitats en de verspreiding en dichtheid van soorten zijn in overeenstemming met de heersende fysiografische, geografische en klimatologische omstandigheden.

2

Niet-inheemse soorten : door menselijke activiteiten geïntroduceerde niet-inheemse soorten komen voor op een niveau waarbij het ecosysteem niet verandert.

3

Soorten die commercieel geëxploiteerd worden voor de voeding: populaties van alle commercieel geëxploiteerde soorten vis, schaal- en schelpdieren blijven binnen veilige biologische grenzen, en vertonen een opbouw qua leeftijd en omvang die kenmerkend is voor een gezond bestand.

4

De voedselketen : alle elementen van de mariene voedselketens, voor zover deze bekend zijn, komen voor in normale dichtheden en diversiteit en op niveaus die de dichtheid van de soorten op lange termijn en het behoud van hun volledige voortplantingsvermogen garanderen.

5

De verrijking met nutriënten: door de mens teweeggebrachte eutrofiëring is tot een minimum beperkt, met name de schadelijke effecten ervan zoals verlies van de biodiversiteit, aantasting van het ecosysteem, schadelijke algenbloei en zuurstofgebrek in de bodemwateren.

6

De integriteit van de zeebodem: integriteit van de zeebodem is zodanig dat de structuur en de functies van de ecosystemen gewaarborgd zijn en dat met name bentische ecosystemen niet onevenredig worden aangetast.

7

De hydrografische omstandigheden: permanente wijziging van de hydrografische eigenschappen berokkent de mariene ecosystemen geen schade.

8

De vervuiling: concentraties van vervuilende stoffen zijn zodanig dat geen verontreinigingseffecten optreden.

9

De voedselveiligheid: vervuilende stoffen in vis en andere visserijproducten voor menselijke consumptie overschrijden niet de grenzen die door communautaire wetgeving of andere relevante normen zijn vastgesteld.

10

Zwerfvuil op zee: de eigenschappen van, en de hoeveelheden zwerfvuil op zee veroorzaken geen schade aan de kust- en mariene milieus.

11

De energiebronnen: de toevoer van energie, waaronder onderwatergeluid, is op een niveau dat het geen schade berokkent aan het mariene milieu.

3

HET BELGISCHE DEEL VAN DE NOORDZEE: SPECIFIEKE KENMERKEN

De zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België (3 500 km²) bevinden zich in de Zuidelijke Bocht van de Noordzee, een ondiepe continentale zee in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan.

Op juridisch vlak wordt er een onderscheid gemaakt tussen twee entiteiten: enerzijds de kustzone die zich uitstrekt van de laagwatergrens tot 12 zeemijl uit de kust en anderzijds de exclusieve economische zone voorbij die lijn. Het milieubeheer in het marien gebied valt onder federale bevoegdheid, de milieubevoegdheid van het Vlaams gewest geldt op het vasteland tot het laagste getijdenniveau. Er vinden echter tal van economisch belangrijke activiteiten plaats die onder de bevoegdheid van de gewesten vallen, zoals de visserij, de kustwacht en de

zandwinning. Er bestaat een akkoord tussen de federale overheid en de drie gewesten om tot een gemeenschappelijk Belgisch standpunt te komen. In de praktijk wordt dit gemeenschappelijk standpunt bepaald binnen het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM), dat werd opgericht in 1995.

A. FYSIEKE OMGEVING

Hoewel de oppervlakte beperkt is, herbergt het Belgische deel van de Noordzee een brede waaier aan natuurlijke habitats, die gedomineerd worden door zachte bodems (zand en slib).

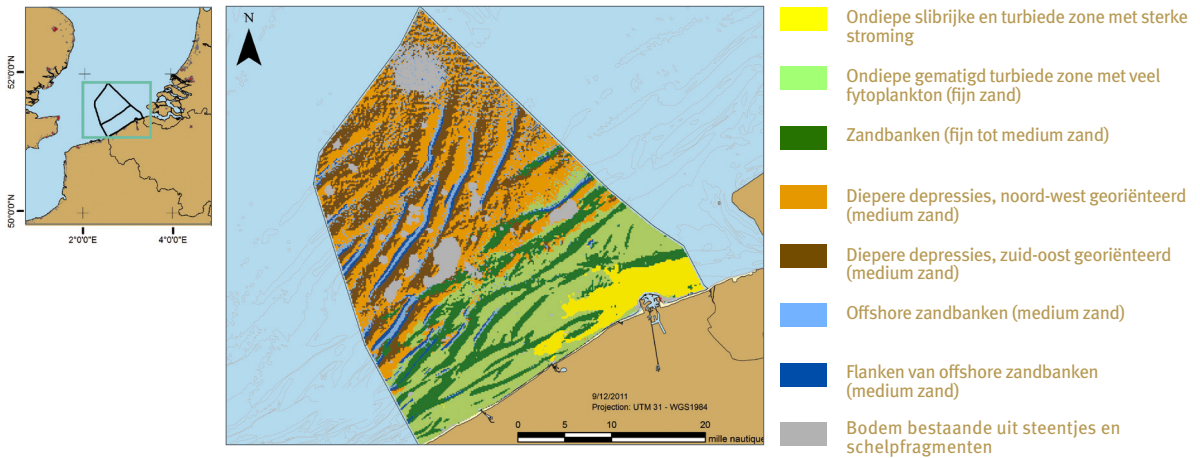
Het westelijke deel van de kust wordt gekenmerkt door een systeem van zandbanken die complexe hydrodynamische omstandigheden doen ontstaan (golven, getijdenstromingen) en waar een gevarieerde fauna leeft.

Het centrale en het oostelijke deel van de kustzone wordt gekenmerkt door slibachtige sedimenten en een hoge turbiditeit in de waterkolom. Door die omstandigheden is de biologische diversiteit er beperkt.

Het is ook deze zone die de grootste menselijke activiteit te verwerken krijgt, met de haven van Zeebrugge (gebouwd in 1900, uitgebreid in de jaren 70) en de kunstmatig uitgediepte vaargeulen, die ervoor zorgen dat grote schepen toegang krijgen tot de havens.

De kustzone, die erg ondiep is, wordt gekenmerkt door een grote hydrodynamiek, een relatief diverse fauna en intense visserij. In de open zee treffen we grote zandbanken aan, grovere sedimenten en, tussen de banken, grindbodems. Die laatste worden gekoloniseerd door een bijzonder rijke en overvloedige fauna waar nog niet veel over geweten is. Deze zone ligt bovendien op een belangrijke route voor trekvogels die de Straat van Dover oversteken.

Gezien haar beperkte oppervlakte is deze zone nauw verbonden met de aangrenzende territoria (Nederland, Frankrijk, Engeland). Daar de milieugradiënten geen rekening houden met de administratieve grenzen die de mens heeft uitgewerkt moet, in België nog meer dan elders, rekening gehouden worden met het beleid dat de buurlanden voeren bij het opstellen van beheersmaatregelen.

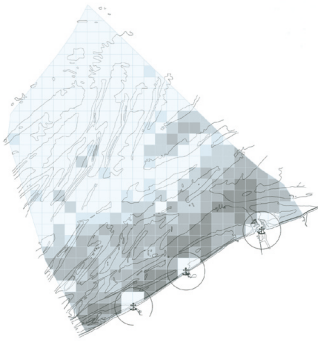

Kaart van de mariene habitats in het Belgische deel van de Noordzee.*

* Verfaillie, E.; Degraer, S.; Schelfaut, K.; Willems, W.; Van Lancker, V. (2009). A protocol for classifying ecologically relevant marine zones, a statistical approach. *Estuarine, Coastal and Shelf Science*, 83(2): 175-185

B. ACTIVITEITEN OP ZEE

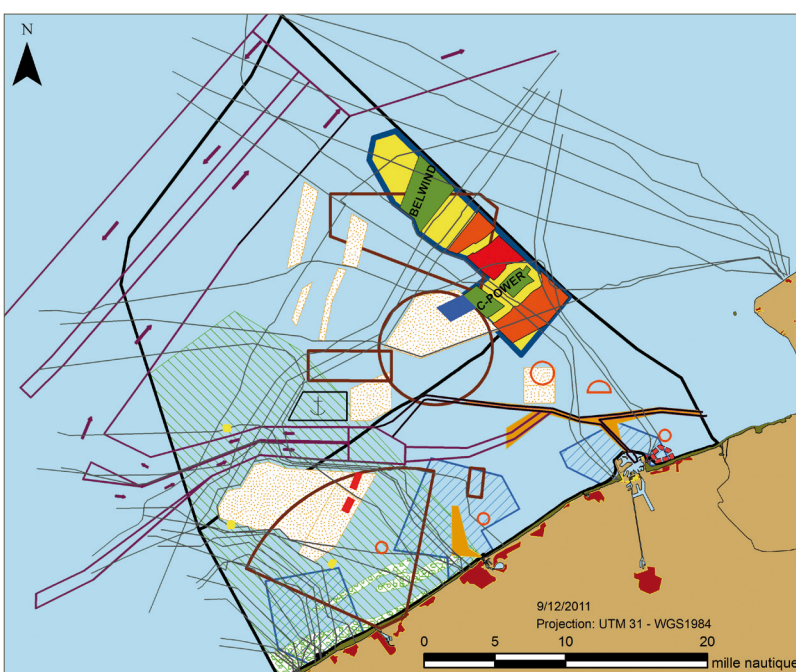

Intensiteit van de boomkorvisserij in 2009 (enkel Belgische vloot).*

Op het Belgische deel van de Noordzee vindt een intense maritieme activiteit plaats die zware druk uitoefent op het natuurlijke milieu (overbevissing en vernieling van habitats, grootschalige werkzaamheden, vervuiling, eutrofiëring). De scheepvaartroute over de Noordzee, met als bestemming de belangrijke zeehavens van Rotterdam, Zeebrugge en Antwerpen, is één van de drukst bevaren ter wereld.

Ten oosten van Zeebrugge, ter hoogte van de 'Paardenmarkt' bevindt er zich een stortplaats voor chemische wapens die dateert uit de eerste wereldoorlog.

Recent werden er voor de kust, langs de grens met Nederland, concessies toegekend voor windmolenparken, waarvan er twee reeds operationeel zijn.

- zone bestemd voor inplanting van windmolens
- windmolenpark in gebruik
- concessie verleend en milieuvergunning afgeleverd
- concessie verleend
- baggerstortplaatsen
- baggerplaatsten
- ankergebied
- scheepvaartroutes
- zand- en grindwinningsgebied
- referentiezone voor monitoring van de windmolenparken
- zone gesloten voor zandwinning
- Paardenmarkt (stortplaats van oorlogsmunitie)
- zone voor maricultuur
- kabels en pijpleidingen
- militaire oefenzones
- stedelijke agglomeratie
- Ramsargebied
- habitatrictlijngebied
- vogelrichtlijngebied

*Depestele J., Courtens W., Degraer S., Haelters J., Hostens K., Houziaux J-S., Merckx B., Polet H., Rabaut M., Stienen E.W.M., Vandendriessche S., Verfaillie E. & Vincx M. 2012. WAKO-II: an integrated impact assessment of trammel net and beam trawl fisheries. Final Report. Brussels: Belgian Science Policy (Research Programme for a Sustainable Development)

Zoals blijkt uit de kaart is een ruimtelijke ordening van al die activiteiten uit het verleden, het heden en de toekomst een noodzaak geworden om te vermijden dat ze met elkaar in conflict komen.

4

IMPLEMENTATIE: : KALENDER EN PROCEDURES

De KRMS werd door België goedgekeurd in het koninklijk besluit van 23 juni 2010. De verdere implementatie werd vastgelegd in een strak tijdschema waaraan de lidstaten zich moeten houden. We schetsen hier de grote fases:

- Juli 2012** • Een stand van zaken opmaken waarin de toestand van het mariene milieu nauwkeurig wordt beschreven op basis van indicatoren, die bepaald moeten worden volgens de voorschriften van de KRMS.
 - Definiëren van de 'goede milieutoestand' voor de Belgische wateren.
 - Definiëren van de te bereiken specifieke milieudoelen.
 - Socio-economische analyse.

- Juli 2014** • Opstellen van een monitoringsprogramma, dat het mogelijk moet maken de evolutie van de gezondheidstoestand van het milieu te meten.

- Juli 2016** • Opstellen van het maatregelenprogramma dat toegepast moet worden om een goede milieutoestand te herstellen of te behouden.

- Juli 2018 (2024, 2030, etc)** • Zesjaarlijkse herziening van de vorige evaluatie in functie van de resultaten die werden behaald aan de hand van het monitoringsprogramma.

- Juli 2020** • Datum waarop men een goede milieutoestand wil bereiken.

De Europese Commissie zal op haar beurt moeten instaan voor de goede samenhang van de maatregelen die werden voorgesteld door de verschillende landen, zich baserend op de driejaarlijkse vooruitgangsverslagen betreffende de implementatie en de herziening van de strategie om de zes jaar. In 2020 zal het eerste geïntegreerde rapport over de gezondheidstoestand van de Europese zeeën worden opgesteld.

DE INITIËLE BEOORDELING

De initiële beoordeling moet, op basis van de bestaande informatie, de ecologische kenmerken en eigenschappen bepalen van de wateren onder Belgische rechtsbevoegdheid (fysische, chemische en biologische kenmerken, habitattypen en hydromorfologie). Ze moet eveneens zorgen voor een analyse van de belangrijkste drukken en hun cumulatieve en synergetische effecten. Daarenboven moet ze ook een socio-economische analyse bevatten van de kosten veroorzaakt door de aantasting van het mariene milieu. De analyses moeten homogeen zijn op regionaal niveau en rekening houden met grensoverschrijdende kenmerken.

Het bepalen van de 'ideale' toestand in het kader van de initiële beoordeling is een cruciale fase in het proces, aangezien het bepalend zal zijn voor de maatregelen die genomen moeten worden betreffende het gebruik van de zee in de nabije toekomst.

Enerzijds moeten de drukken gekwantificeerd worden die soms oud, diffuus en/of slecht gedocumenteerd zijn. De druk die al 190 jaar wordt uitgeoefend door de boomkorvisserij bijvoorbeeld is enorm, maar slecht beschreven. Er werd immers geen rekening mee gehouden dat in de 19de eeuw nog natuurlijke oesterbanken aanwezig waren die riffen vormden met een rijke en gevarieerde fauna in het Belgische mariene gebied. Een ander voorbeeld is de organische aanrijking van de zeebodem als gevolg van de uitstoot van fosfaten en nitraten op het land, soms ver van de kust.

Anderzijds wordt het bepalen van een 'ideale' toestand voor de mariene ecosystemen ook bemoeilijkt doordat de overgrote meerderheid van de beschikbare wetenschappelijke gegevens recent werden verzameld in een systeem dat reeds aanzienlijke wijzigingen, soms zelfs permanent van aard, onderging. We weten dus niet precies hoe het systeem zich gedroeg alvorens het werd gewijzigd door de intensievere activiteiten op zee resulterend uit het industrialiseringsproces. De initiële evaluatie baseert zich bijgevolg op de onze huidige wetenschappelijke kennis rekening houdend met de beschikbare historische informatie.

De aanwezigheid van wilde oesterbanken bestaande uit platte oesters (*Ostrea edulis*) werd beschreven in de maritieme literatuur uit de 19de eeuw en wordt ook bevestigd door de collectie van het Koninklijk Belgisch Instituut voor natuurwetenschappen. Deze banken waren in 1870 reeds verdwenen door overbevissing. Hoogstwaarschijnlijk konden ze zich in de 20ste eeuw niet herstellen door intensifiëring van de boomkorvisserij. De soort stierf lokaal uit in 1946, maar is waarschijnlijk nog cryptisch aanwezig.

DEFINIËREN VAN DE KWALITEITS-DOELSTELLINGEN (indicatoren, streefwaarden)

Voor elk beschrijvend element worden er een aantal meetmethodes voorgesteld, in overeenstemming met de voorschriften van de KRMS, en de analysemethodes worden zoveel mogelijk gestandaardiseerd. Er worden kwaliteitsindicatoren ontwikkeld, zoals maximale concentratieniveaus voor bepaalde verontreinigende stoffen. Voor bepaalde beschrijvende elementen is het definiëren van indicatoren echter problematisch door een gebrekkige kennis van de trends op lange termijn, zoals bijvoorbeeld het aantal soorten ongewervelden kenmerkend voor een bepaald habitat. In dergelijke situaties zal het advies van experts als referentie dienen.

SOCIO-ECONOMISCHE ANALYSE

Parallel met de wetenschappelijke analyse die het mogelijk maakt de goede milieutoestand te definiëren, wordt er een socio-economische analyse uitgevoerd om de maatschappelijke voordelen van de implementatie van de strategie, en de kostprijs die het gevolg zou zijn van een bijkomende aantasting van het mariene milieu te beoordelen.

IMPLEMENTATIE VAN EEN MONITORINGSPROGRAMMA

De lidstaten moeten vervolgens het kader bepalen waarin ze de evolutie in de tijd van de verschillende indicatoren zullen meten. Er moet dus een budget voorzien worden voor milieubewaking zodat het voorgestelde maatregelenprogramma effectief uitgevoerd kan worden. Dit maatregelenprogramma houdt in dat men beschikt over onderzoeksschepen, gespecialiseerde laboratoria en analyse-infrastructuur vereist voor de operationele uitvoering, vooral in de gebieden die nog weinig gedocumenteerd zijn.

IMPLEMENTATIE VAN EEN MAATREGELENPROGRAMMA

Het gaat om de implementatie van een concreet actieprogramma dat, door in te spelen op de gekende drukken, wil komen tot een goede milieutoestand. De ambitie die werd getoond bij het definiëren van ecologische kwaliteitdoelstellingen zal hier tot uiting moeten komen via concrete reguleringsmaatregelen in de socio-economische sfeer. Een andere uitdaging van de KRMS zal liggen in het omzetten van milieuverplichtingen in opportuniteiten voor het uitwerken van nieuwe activiteiten.

HERZIENING VAN DE EVALUATIE IN FUNCTIE VAN DE KENNIS

Om de 6 jaar wordt de strategie geëvalueerd en, indien nodig, aangepast door een groep experts, in functie van de vooruitgang die werd geboekt in de wetenschappelijke kennis in de loop van de monitoringsprogramma's. Een goede beoordeling van de drukken en van hun impact is immers cruciaal voor de socio-economische activiteit.

5

SAMENHANG MET ANDERE RICHTLIJNEN EN VERDRAGEN

De KRMS onderhoudt nauwe banden met andere Europese en internationale verdragen, die ze meer specifiek integreert voor het mariene milieu.

De Vogelrichtlijn maakte het mogelijk 3 speciale zones voor natuurbehoud af te bakenen langs de kust. Dankzij deze beschermingszones krijgen vogelpopulaties de kans om aan te groeien.

Daarnaast definieert de Habitatrichtlijn de criteria voor het aanduiden van beschermde mariene gebieden. Op basis van deze criteria werd een uitgestrekte speciale beschermingszone aangeduid die deel zal uitmaken van het **Natura 2000**-netwerk namelijk de 'Vlaamse Banken'.

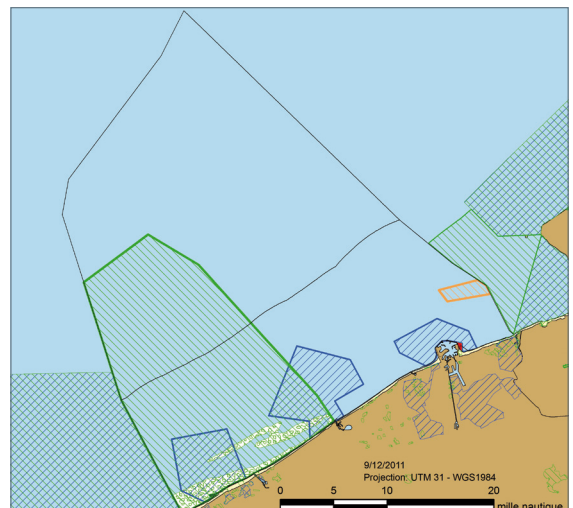
De speciale beschermingszone 'Vlakte van de Raan' werd in 2008 door de Raad van State geannuleerd en bezit bijgevolg momenteel geen enkele aanduiding volgens het Belgisch recht. Ze wordt beschouwd als gebied van communautair belang.

Het Verdrag inzake watergebieden van internationale betekenis, bekend als het **Verdrag van Ramsar**, is een intergouvernamenteel verdrag voor de instandhouding en het rationeel gebruik van waterrijke gebieden en hun hulpbronnen. Het verdrag werd in 1971 ondertekend in de Iraanse stad Ramsar, en werd van kracht in 1975. Het is het enige wereldwijde verdrag op milieugebied dat betrekking heeft op een specifiek ecosysteem.

In het Belgische mariene gebied wordt de westelijke kant van de kustbanken door dat Verdrag beschermd als 'speciale zone voor natuurbehoud'.

In die zones zal de integratie van specifieke beschermingsmaatregelen bijdragen tot de concrete implementatie van de doelstellingen van de KRMS.

Verdrag van Ramsar waterrijk gebied van internationale betekenis	
Habitatrichtlijngebied	
gebied van communautair belang	
Vogelrichtlijngebied	
gericht marien reservaat	

Kaart van de natuurbeschermingszones ingesteld onder verschillende verdragen .

De OSPAR-commissie werd opgericht onder het OSPAR-Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu van de Noordoost-Atlantische Oceaan uit 1992, dat de Verdragen van Oslo (1972) en van Parijs (1974) samengevoegde en actualiseerde. In de commissie zetelen de regeringen van Duitsland, België, Denemarken, Spanje, Finland, Frankrijk, Ierland, IJsland, Luxemburg, Noorwegen, Nederland, Portugal, het Verenigd Koninkrijk, Zweden, Zwitserland en de Europese gemeenschap.

Het OSPAR-Verdrag is een pionier inzake de bescherming van het mariene milieu in de Noordoost-Atlantische Oceaan. De bijzonder volledige rapporten over de gezondheidstoestand van het mariene milieu in de Noordoost-Atlantische Oceaan vormen een belangrijke informatiebron voor de integratie van de gegevens op Europees niveau.

In de kustwateren, tot slot, is naast KRMS ook de 'Kaderrichtlijn Water' van kracht. Deze richtlijn trad in werking in het jaar 2000, en legt ook doelstellingen vast inzake de goede milieutoestand die tegen 2015 bereikt moeten worden voor de kwaliteit van de binnen- en kustwateren op minder dan een zeemijl (1852 meter) van de kust. Voor de implementatie van concrete acties in deze zone is het bijgevolg noodzakelijk de criteria te stroomlijnen vastgelegd in deze twee richtlijnen.

6

OPENBARE RAADPLEGING

Zoals blijkt uit de kaart van de activiteiten op zee, wordt het marien gebied intensief gebruikt. Het is dus belangrijk dat alle betrokken actoren geraadpleegd worden in verband met de implementatie van de richtlijn.

In eerste instantie worden er expertenvergaderingen gehouden om de reeks acties te ondernemen die nodig zijn om vooruitgang te boeken in de kalender. Hun conclusies, die worden verwacht tegen 1 maart 2012, zullen gedurende twee maanden ter beschikking worden gesteld van het publiek.

De reacties van het publiek zullen verzameld en geïntegreerd worden alvorens de nationale rapporten in juli 2012 worden ingediend bij de Europese Commissie.

De raadpleging zal gebeuren via de website van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.

7

CONCLUSIE: EEN VISIE VOOR DE TOEKOMST VAN DE MARIENE GEBIEDEN

Op basis van de wetenschappelijke kennis die beschikbaar is op Europees niveau stelt de KRMS een strategie op. Deze strategie vormt een belangrijk instrument om de natuurlijke mariene hulpbronnen efficiënt te beheren en zal bepalen hoeveel ruimte we de natuur moeten geven om zichzelf te vernieuwen. In 2012 zijn de uitdagingen duidelijk. De oplossingen zullen worden vertaald in wetten die de grenzen zullen vastleggen waarbinnen we de Europese zeeën in de toekomst zullen exploiteren.

Afspraak in 2020.

8

VOOR MEER INFORMATIE

OP INTERNATIONAAL VLAK :

- De mariene pagina's van de Europese Commissie, inclusief de kaderrichtlijnen "Water" en "Mariene Strategie" :
http://ec.europa.eu/environment/water/marine/index_en.htm
- De pagina's natuur en biodiversiteit op de website van de Europese Commissie, inclusief de informatie over biodiversiteit en marien beschermde zones :
<http://ec.europa.eu/environment/nature>
- De website van "Millenium Ecosystem Assessment" :
<http://www.maweb.org/en/index.aspx>
- De website van het Verdrag van Ramsar :
<http://www.ramsar.org>

OP BELGISCH VLAK:

- De website van de dienst Marien Milieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu:
www.de-noordzee.be
- De website van de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-estuarium, departement van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen:
www.mumm.ac.be
- De website van het Vlaams Instituut voor de Zee:
www.vliz.be
- De website van het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek:
www.ilvo.vlaanderen.be

9

FOTOBIBLIOTHEEK

© KBIN

© Nature Picture Library
Wild Wonder of Europe
Hermansen

p. 2
© KBIN

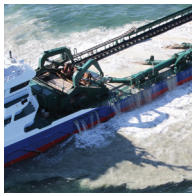
p. 4
Wikimedia Commons
Public domain

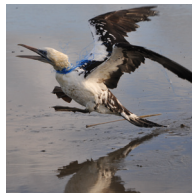
p. 5
© J. Buckens

p. 6
© BMM
F. Kerckhof

p. 6
© BMM
Aerial survey

p. 6
© BMM
J. Haelters

p. 7
© BMM
Aerial survey

p. 10
© Nature Picture Library
Wild Wonder of Europe
Widstrand

p. 11
© Vilda
Y. Adams

p. 12
© BMM
J.-S. Houziaux

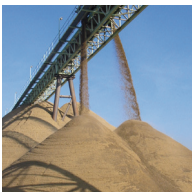
p. 12
© Nature Picture Library
Sue Daly

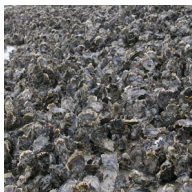
p. 12
© BMM
A. Norro

p. 13
© T3rminatr
Wikimedia Commons
Public domain

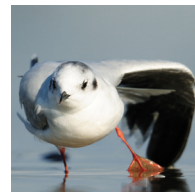
p. 13
VLIZ Fotogalerij Onze Kust
Jan Seys, 2007
CC BY-NC-SA 3.0

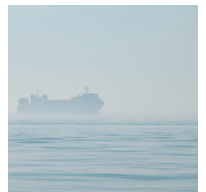
p. 13
© BMM
F. Kerckhof

p. 13
© BMM
J. Haelters

p. 14
© Vilda
Y. Adams

p. 15
© BMM
M. Fettweis

p. 16
© BMM
A. Norro

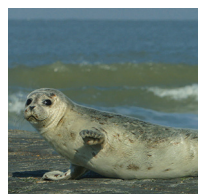
p. 16
© KBIN
Th. Hubin

p. 17
© BMM
Aerial survey

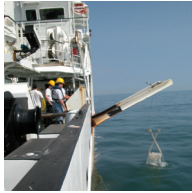
p. 17
© BMM
Aerial survey

p. 18
© Roland François

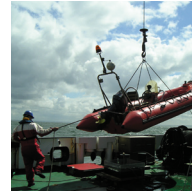
p. 20
© BMM
J. Haelters

p. 21
© BMM
J.-S. Houziaux

p. 21
© BMM
Aerial survey

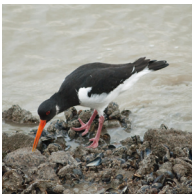
p. 21
© ULB
V. Rousseau

p. 22
© BMM
A. Norro

p. 24
© Misjel Decler

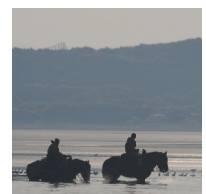
p. 24
© KBIN
Th. Hubin

p. 24
© BMM
Aerial survey

p. 25
© BMM
J. Haelters

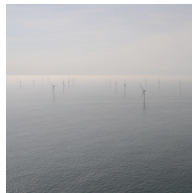
p. 26
© BMM
J. Haelters

p. 27
© BMM
M. Fettweis

p. 28
© BMM
J. Haelters

p. 29
© BMM
Aerial survey

p. 32
© KBIN
Th. Hubin

COLOFON

REDACTIE:

Jean-Sébastien Houziaux (KBIN -BMM - Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee)

MET MEDEWERKING VAN:

Michèle Antoine, Sophie Boitsios (KBIN) ; Jan Haelters, Francis Kerckhof, Sigrid Maebe, Serge Scory, Geneviève Lacroix, Jean-Pierre Vogt, Ward Van Roy (KBIN -BMM) ; Saskia Van Gaever (FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu).

VORMGEVING:

Vinciane Lowie, Freya Vlerick (KBIN)

KAARTEN:

Laurence Vigin (KBIN -BMM)

MET DANK AAN:

Dr. Els Verfaillie, Vakgroep Geographie, Universiteit Gent : data van de kaart met bentische habitats, gewijzigd volgens : Verfaillie, E.; Degraer, S.; Schelfaut, K.; Willems, W.; Van Lancker, V. (2009). A protocol for classifying ecologically relevant marine zones, a statistical approach. Estuarine and Coastal and Shelf Science, 83(2): 175-185.

WIJZE VAN CITEREN:

DG Leefmilieu, 2012. Een mariene strategie voor de Noordzee. Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, België, 32 pp.

Mits bronvermelding wordt overname van tekst toegelaten en zelfs aangemoedigd.

Gedrukt met plantaardige inkt op papier met Ecolabel.

ISBN 978078772132

D/2012/2196/11

CONTACT :

02 524 97 97

info@milieu.belgië.be

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Dr. Dirk Cuypers, voorzitter van het directiecomité, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Victor Hortaplein 40 bus 10, 1060 Brussel.

De elektronische versie van deze brochure is beschikbaar op

www.milieu.belgie.be > marien milieu

Cette brochure existe également en français.

EEN MARIENE

STRATEGIE

VOOR DE NOORDZEE

